

ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСІБ, ЗВІЛЬНЕНИХ З ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ТА ДЕЯКИХ ІНШИХ ОСІБ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

ДОЦЕНКО Інна

Хмельницький національний університет

<https://orcid.org/0000-0003-4972-3106>

У статті досліджено сучасний стан пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби, як одного з ключових елементів соціального захисту в умовах воєнного стану. Розкрито нормативно-правові засади, що регулюють призначення пенсій особам звільненим з військової служби та деяких інших осіб. Вивчено особливості нарахування та виплати основних видів пенсії – за вислугу років, по інвалідності внаслідок війни та у разі втрати годувальника. Визначено умови призначення, порядок розрахунку та особливості нарахування додаткових надбавок і підвищень до пенсії особам звільнених з військової служби. Акцентовано, що бойові виплати не впливають на розмір пенсії, оскільки мають тимчасовий характер і призначаються лише на період дії воєнного стану. Окрему увагу приділено питанням пільгового обчислення вислуги років для військовослужбовців, які брали участь у заходах із забезпечення оборони держави, а також соціальним гарантіям учасників бойових дій та осіб з інвалідністю внаслідок війни. Визначено, що чинна система пенсійного забезпечення є багаторівневою та виконує не лише соціальну, а й мотиваційну функцію, сприяючи залученню громадян до служби у Збройних Силах України. У статті обґрунтовано необхідність удосконалення механізмів нарахування пенсій, запровадження автоматизованого перерахунку виплат, забезпечення справедливого врахування пільгового стажу, підвищення розмірів пенсій з урахуванням інфляції. Зроблено висновок, що реформування пенсійного забезпечення військовослужбовців має бути спрямоване на забезпечення його стабільності, прозорості та соціальної справедливості, що підвищить довіру громадян до державних інституцій та сприятиме зміцненню соціальної безпеки в Україні.

Ключові слова: особи звільнені з військової служби, ветерани, пенсійне забезпечення, пенсія за вислугу років, пенсія в зв'язку з встановленням інвалідності внаслідок війни, пенсія по втраті годувальника.

<https://doi.org/10.31891/mdes/2025-18-16>

Стаття надійшла до редакції / Received 11.10.2025

Прийнята до друку / Accepted 08.11.2025

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Система пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби, є важливою складовою соціальної політики держави. Сучасні виклики, пов'язані з військовою агресією проти України, демографічні зміни та зміни напрямів державного бюджетного фінансування, вимагають перегляду підходів до формування та реалізації пенсійної політики ветеранів. Значне зростання чисельності військовослужбовців, потенційно спричиняє збільшення кількості осіб, які матимуть право на отримання пенсії за вислугу років, по інвалідності внаслідок війни.

Наявна система пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби, характеризується низкою проблем, серед яких: правова невизначеність окремих положень, нерівномірність соціальних гарантій, відставання рівня пенсій від реальних потреб населення. Це зумовлює необхідність ґрунтовного аналізу сучасного стану, виявлення основних суперечностей і пошуку ефективних напрямів удосконалення системи пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

З початком повномасштабного вторгнення на територію України, українські науковці все більше уваги приділяють дослідженню соціального захисту військовослужбовців і їх пенсійному забезпеченню. Зокрема, Кравченко М. та Вітенко З. відзначають, що «повномасштабна війна підвищила актуальність соціального захисту військовослужбовців, зокрема в частині пенсійного забезпечення» [1, с. 131]. Автори, Зеленко Н., Костючик Б. наголошують на необхідності реформування пенсійної системи України задля створення ефективного механізму пенсійного забезпечення військовослужбовців, який зміг би гарантувати їм адекватний рівень життя на пенсії [2, с. 89]. Цюкало Л., в своєму дослідженні [3, с. 130], акцентує увагу на перерахунку розміру пенсій військовослужбовців, як гарантії належного матеріального забезпечення та гідного рівня життя. Кравченко М. В. Халимон С., Ганьба О., Бомбергер І. [4, с. 162] досліджують проблемні аспекти правового регулювання пенсійного забезпечення осіб звільнених з військової служби. Зокрема, Стецьків М. [5, с. 270] проводить детальний аналіз законів та підзаконних нормативно-правових актів, що регулюють відносини пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби та прирівняних до них осіб.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Разом з тим, не всі аспекти пенсійного забезпечення колишніх військових достатньо вивчені та отримали належне наукове обґрунтування. Після завершення війни Україна матимемо велику кількість отримувачів пенсій з числа осіб, які звільнені з військової служби, що вимагатиме врахування індивідуальних особливостей при визначенні розміру пенсійних виплат, їх перерахунку та забезпеченні справедливих пенсійних виплат для цієї категорії громадян.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є дослідження особливостей пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби, аналіз сучасного стану пенсійних виплат колишніх військовослужбовців, виявлення основних проблем та напрямів покращення пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

В умовах воєнного стану важливого значення набуває дослідження стану соціального забезпечення осіб, звільнених з військової служби. На сьогодні, пенсійне забезпечення є мотиваційним питанням, для залучення осіб до служби в лавах Збройних Сил України.

Пенсійне забезпечення військовослужбовців регулюється Законом України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», від 09.04.1992 № 2262 [6]. Він встановлює особливі умови розрахунку розмірів пенсій, а також вимоги щодо стажу та віку виходу на пенсію осіб, звільнених з військової служби.

Згідно законодавства, особи, звільнені з військової служби та прирівняні до них особи, мають право на такі види пенсійного забезпечення [6]: довічну пенсію за вислугу років; пенсію по інвалідності внаслідок війни; пенсію в разі втрати годувальника. Зазначені види пенсій призначаються після звільнення військовослужбовців зі служби.

Пенсія за вислугу років призначається військовослужбовцям за умови звільнення із військової служби в двох випадках, а саме:

- за віком, з врахуванням страхового стажу – в разі досягнення на день звільнення з військової служби 45-річного віку та за наявності страхового стажу більше 25 років, з яких не менше ніж 12 календарних років і 6 місяців становить військова служба. Розмір пенсії залежить від тривалості страхового стажу і становить від 50 % до 70 % від суми грошового забезпечення. За наявності 25 років страхового стажу виплачується 50 % грошового забезпечення, а за кожен наступний рік додається по 1 %, але загальний розмір пенсії не може перевищувати 70 % [7, с. 81];

- незалежно від віку, за вислугу років – якщо на день звільнення військовослужбовець має не менше 25 календарних років вислуги (розраховується як сума календарних днів, місяців і років військової служби). Розмір пенсії за вислугу років визначається залежно від тривалості служби та умов звільнення. Зокрема, за 25 років календарної вислуги пенсія становить 65 % грошового забезпечення, а за кожен наступний рік додається по 3 %, але не більше 70 %. Особи, які досягли 45 років і мають 20 років вислуги, отримують 50 % грошового забезпечення, з підвищенням на 3 % за кожен додатковий рік, проте загальний розмір не може перевищувати 65 %. Для військовослужбовців, звільнених через досягнення граничного віку або за станом здоров'я, пенсія становить 55 % грошового забезпечення. Учасникам ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС під час служби пенсія встановлюється у розмірі 100 % грошового забезпечення для осіб 1 категорії та 95 % – для осіб 2 категорії.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про порядок обчислення вислуги років, призначення та виплати пенсій і грошової допомоги особам, які мають право на пенсію відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», крім військовослужбовців строкової служби і членів їх сімей та прирівняних до них осіб» № 393 від 17.07.1992 р. [8], для призначення пенсій за вислугу років військовослужбовцям рядового, сержантського, старшинського, офіцерського складу та іншим категоріям осіб передбачено зарахування служби на пільгових умовах. Зокрема, до вислуги років включається: служба в Збройних Силах України, Державній прикордонній службі, Національній гвардії, Управлінні державної охорони, Службі безпеки України, Службі зовнішньої розвідки, Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації, Державній спеціальній службі транспорту, Цивільній обороні, внутрішніх військах МВС та інших військових формуваннях, створених Верховною Радою України, – з розрахунку один місяць служби за три місяці часу у випадках, коли

особа безпосередньо брала участь у заходах із забезпечення оборони України, захисту населення та державних інтересів у період воєнного стану, перебуваючи в районах проведення бойових дій.

Крім того, для осіб рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби вислуга обчислюється як один місяць служби за 40 днів. Для тих, хто проходить службу у воєнізованих формуваннях або установах виконання покарань, де утримуються особи, засуджені до довічного позбавлення волі, – один місяць служби за півтора місяця. А для працівників установ виконання покарань, призначених для тримання і лікування засуджених, хворих на інфекційні чи психічні захворювання, один місяць служби зараховується як два місяці згідно з переліком посад і порядком, визначеним Міністерством юстиції України [8].

Пільгове обчислення вислуги років спрямоване на справедливе врахування умов і ризиків проходження служби, особливо в умовах воєнного стану чи роботи у складних та небезпечних середовищах.

Учасники бойових дій (далі - УБД) мають право на достроковий вихід на пенсію. Так, жінки зі статусом УБД можуть вийти на пенсію у 50 років за наявності не менше 20 років страхового стажу, а чоловіки – у 55 років за наявності не менше 25 років страхового стажу. Це право поширюється на осіб, які брали участь у бойових діях, були мобілізовані, але не мають достатньої вислуги для отримання військової пенсії.

Для пенсіонерів зі статусом УБД встановлюється мінімальний розмір пенсійних виплат. Зокрема, згідно з Постановою Кабінету Міністрів України «Про встановлення щомісячної державної адресної допомоги до пенсії особам з інвалідністю внаслідок війни та учасникам бойових дій» № 656 від 28 липня 2010 року, у 2025 році він становить 5528 грн [9]. Якщо розмір основної пенсії є меншим, держава здійснює доплату до зазначеного рівня. При цьому під час розрахунку враховуються всі додаткові виплати, надбавки та підвищення, крім пенсії за особливі заслуги перед Батьківщиною. Отже, держава гарантує УБД соціальний захист і гідний рівень пенсійного забезпечення, визнаючи їхній внесок у захист незалежності та територіальної цілісності України.

Грошове забезпечення для призначення пенсії визначається відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 17.07.1992 № 393 «Про порядок обчислення вислуги років, призначення та виплати пенсій і грошової допомоги особам, які мають право на пенсію відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» [8]. Під час обчислення грошового забезпечення для обрахунку пенсії враховуються такі складові, з яких сплачено єдиний соціальний внесок, а саме: посадовий оклад, надбавки за вислугу років та військове звання на дату призначення пенсії, а також додаткові види грошового забезпечення, які мають постійний характер (надбавки за класність, таємність, за безперервний стаж на шифрувальній роботі, наукові, вчені звання, премії тощо).

Бойові виплати не впливають на розмір пенсії, оскільки мають тимчасовий характер і призначаються лише на період дії воєнного стану. Їхні розміри визначаються у місячному еквіваленті, проте фактично виплати нараховуються пропорційно кількості днів безпосередньої участі військовослужбовця у виконанні бойових завдань. Таким чином, ці виплати є додатковим стимулом під час служби, але не враховуються при обчисленні пенсійного забезпечення.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про додатковий соціальний захист окремих категорій осіб» від 14.07.2021 р. № 713 [10], до основного розміру пенсії військовослужбовця за вислугу років чи за віком нараховуються надбавки та підвищення, розміри яких встановлені у відсотках до прожиткового мінімуму для працездатних осіб:

- підвищення учасникам бойових дій – 25 % прожиткового мінімуму;
- надбавки Героям України – 40 % прожиткового мінімуму, нагородженим чотирма орденами і більше – 38 % прожиткового мінімуму, нагородженим менше, ніж чотирма орденами – 35 % прожиткового мінімуму, непрацюючим пенсіонерам на неповнолітніх дітей – 50 % прожиткового мінімуму для осіб які втратили працездатність.

Відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» № 551-ХІІ, від 22.10.1993 р. [11], до осіб з інвалідністю внаслідок війни відносяться військовослужбовці, які стали особами з інвалідністю внаслідок поранення, контузії, каліцтва, захворювання, одержаних під час захисту Батьківщини, виконання інших обов'язків військової служби.

Статус особи з інвалідністю внаслідок війни надається на підставі заяви, поданої до структурного підрозділу з питань ветеранської політики за зареєстрованим або задекларованим місцем проживання. До заяви обов'язково додається витяг із рішення Експертної команди з оцінювання повсякденного функціонування особи, у якому зазначено групу та причину

інвалідності. Крім того, необхідно подати довідку від військової частини, що підтверджує участь заявника у заходах із забезпечення оборони України. На підставі цих документів відповідний орган ухвалює рішення про надання статусу особи з інвалідністю внаслідок війни.

Пенсії по інвалідності призначаються в разі, якщо інвалідність настала в період проходження військовослужбовцями служби або не пізніше трьох місяців після звільнення зі служби, або якщо інвалідність настала пізніше тримісячного терміну після звільнення зі служби, але внаслідок захворювання (травми, поранення, контузії, каліцтва тощо), яке настало в період проходження військової служби чи під час перебування в полоні або заручником, якщо полонення чи захоплення заручником не було добровільним і особа, яка має право на пенсію, перебуваючи в полоні або заручником, не вчинила злочину проти миру і людства.

Розмір пенсії особам з інвалідністю внаслідок війни, встановлюють у відсотках до грошового забезпечення та він залежить від обставин отримання інвалідності:

- якщо інвалідність встановлено внаслідок причин пов'язаних з виконання службових обов'язків: I група – 100 % грошового забезпечення, II група – 80 % грошового забезпечення, III група – 60 % грошового забезпечення;
- якщо інвалідність встановлено внаслідок причин, які мали місце під час проходження військової служби: I група – 70 % грошового забезпечення, II група – 60 % грошового забезпечення, III група – 40 % грошового забезпечення.

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України «Про підвищення рівня соціального захисту найбільш вразливих верств населення» №1381 від 28.12.2011р. [12], основний розмір пенсії по інвалідності внаслідок війни збільшується на 25%.

Крім цього, до розміру пенсії по інвалідності одночасно призначається підвищення залежно від групи інвалідності: для осіб з інвалідністю I групи – 50 % прожиткового мінімуму для непрацездатних осіб; для осіб з інвалідністю II групи – 40 % прожиткового мінімуму для непрацездатних осіб; для осіб з інвалідністю III групи – 30 % прожиткового мінімуму для непрацездатних осіб.

Також, для осіб з інвалідністю внаслідок війни, передбачено цільову грошову допомогу, розмір якої встановлюється у фіксованій сумі відповідно до групи інвалідності: особам з інвалідністю I групи – 70 грн; особам з інвалідністю II та III груп – по 50 грн.

Окрім цього, до пенсії по інвалідності нараховується:

- надбавка непрацюючим особам з інвалідністю, які мають на своєму утриманні непрацездатних членів сім'ї – на кожного непрацездатного члена сім'ї в розмірі 50 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність. При цьому надбавка нараховується тільки на тих членів сім'ї, які не одержують пенсійні виплати із солідарної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю, державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю, допомогу на дітей одиноким матерям;
- державна соціальна допомога на догляд особам з інвалідністю I групи внаслідок трудового каліцтва, професійного чи загального захворювання, або одиноким пенсіонерам, які за висновком лікарсько-консультативної комісії потребують догляду.

Щомісячні надбавки і підвищення не виплачуються ветеранам, яким призначено щомісячну грошову виплату Відповідно до Закону України «Про щомісячну грошову виплату деяким категоріям громадян» № 2454-IX від 27.07.2022 [13].

Пенсії в разі втрати годувальника сім'ям військовослужбовців, призначаються, якщо годувальник помер у період проходження військової служби або не пізніше 3 місяців після звільнення зі служби чи пізніше цього строку, але внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних у період проходження служби, а сім'ям пенсіонерів з числа цих військовослужбовців – якщо годувальник помер у період одержання пенсії або не пізніше 5 років після припинення її виплати. При цьому сім'ї військовослужбовців, які пропали безвісти в період бойових дій, прирівнюються до сімей загиблих на фронті.

Право на пенсію в разі втрати годувальника мають непрацездатні члени сімей загиблих, померлих або таких, що пропали безвісти військовослужбовців, які перебували на їх утриманні. Члени сім'ї померлого вважаються такими, що перебували на його утриманні, якщо вони були на його повному утриманні або одержували від нього допомогу, яка була для них постійним і основним джерелом засобів до існування. Члени сім'ї померлого, для яких його допомога була постійним і основним джерелом засобів до існування, але які самі одержували будь-яку пенсію, мають право перейти на пенсію в разі втрати годувальника.

Незалежно від перебування на утриманні годувальника пенсія призначається: непрацездатним дітям; непрацездатним батькам і дружині (чоловікові), якщо вони після смерті годувальника втратили джерело засобів до існування, а також непрацездатним батькам і дружині (чоловікові) військовослужбовців, які загинули чи померли або пропали безвісти в період проходження служби або пізніше внаслідок поранення, контузії, каліцтва чи захворювання, що мали місце під час служби.

Непрацездатними членами сім'ї вважаються:

– діти, брати, сестри та онуки, які не досягли 18 років або старші від цього віку, якщо вони стали особами з інвалідністю до досягнення 18 років. При цьому братам, сестрам та онукам право на пенсію надається у тих випадках, якщо у них немає працездатних батьків;

– батьки та дружина (чоловік), якщо вони досягли пенсійного віку або є особами з інвалідністю;

– батьки та дружина (чоловік), якщо вони не взяли повторний шлюб військовослужбовців, які загинули, померли чи пропали безвісти в період проходження служби або померли після звільнення зі служби, але внаслідок поранення, контузії, каліцтва, одержаних при виконанні обов'язків військової служби (службових обов'язків), захворювання, пов'язаного з перебуванням на фронті, ліквідацією наслідків Чорнобильської катастрофи чи виконанням міжнародного обов'язку, безпосередньою участю в антитерористичній операції або забезпеченням її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах її проведення, безпосередньою участю у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, забезпеченням здійснення зазначених заходів, перебуваючи безпосередньо в районах та у період їх здійснення, мають право на пенсію не раніше як за 5 років до досягнення пенсійного віку або якщо вони є особами з інвалідністю;

– дід і бабуса – при відсутності осіб, які за законом зобов'язані їх утримувати;

– дружина (чоловік) або один з батьків чи дід, бабуса, брат або сестра, незалежно від віку і працездатності, якщо вона (він) зайнята доглядом за дітьми, братами, сестрами чи онуками померлого годувальника, які не досягли 8-річного віку, і не працює.

Вихованці, учні, студенти, курсанти, слухачі, стажисти, які навчаються за денною формою навчання у загальноосвітніх навчальних закладах, а також професійно-технічних, закладах вищої освіти (у тому числі у період між завершенням навчання в одному із зазначених навчальних закладів та вступом до іншого навчального закладу або у період між завершенням навчання за одним освітньо-кваліфікаційним рівнем та продовженням навчання за іншим за умови, що такий період не перевищує чотирьох місяців), мають право на пенсію в разі втрати годувальника до закінчення навчальних закладів, але не більш як до досягнення ними 23 років. Діти-сироти мають право на пенсію в разі втрати годувальника до досягнення ними 23 років незалежно від того, навчаються вони чи ні.

Розмір пенсії в разі втрати годувальника призначається:

1) якщо годувальник помер/загинув при виконанні обов'язків військової служби:

– у розмірі 70 % грошового забезпечення померлого/загиблого годувальника на кожного непрацездатного члена сім'ї, якщо право на пенсію має один непрацездатний член сім'ї;

– у розмірі 50 % грошового забезпечення померлого/загиблого годувальника на кожного непрацездатного члена сім'ї якщо право на пенсію мають два і більше непрацездатних члени сім'ї (крім батьків, дружини (чоловіка)).

2) якщо годувальник помер/загинув внаслідок нещасного випадку, не пов'язаного з виконанням обов'язків військової служби, пенсія обчислюється в розмірі 30 % грошового забезпечення годувальника.

Пенсії в разі втрати годувальника (або частина спільної пенсії кожного непрацездатного члена сім'ї), що призначається членам сімей військовослужбовців, з розрахунку на кожного непрацездатного члена сім'ї не може бути меншою ніж два розміри прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність. Виплата пенсії в разі втрати годувальника дітям, які перебувають на повному державному утриманні. Дітям, які втратили обох батьків, за період перебування на повному державному утриманні пенсія виплачується у повному розмірі. Іншим дітям, які перебувають на повному державному утриманні, виплачується 50 % призначеної пенсії. Пенсія, призначена в разі смерті одного з подружжя, зберігається і при повторному одруженні пенсіонера.

Членам сімей військовослужбовців, які загинули (померли) внаслідок поранення, контузії чи каліцтва під час захисту Батьківщини або виконання обов'язків військової служби пенсія підвищується на 25 % прожиткового мінімуму громадян для непрацездатних осіб.

Таким чином, сучасна система пенсійного забезпечення військовослужбовців в Україні є складною, багаторівневою та соціально значущою складовою соціальної політики держави. В умовах воєнного стану роль пенсійного забезпечення значно зростає, адже воно не лише забезпечує соціальний захист осіб, звільнених з військової служби, а й виконує важливу мотиваційну функцію, сприяючи залученню громадян до служби у Збройних Силах України.

Подальше удосконалення системи пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби, має бути спрямоване на забезпечення її справедливості, стабільності та прозорості. Основними напрямками реформування можуть стати:

- актуалізація законодавчої бази з урахуванням сучасних умов воєнного стану, оновлення норм законодавчої бази та відповідних підзаконних актів з метою уніфікації механізмів нарахування пенсій і надбавок;
- підвищення розмірів пенсійних виплат із врахуванням інфляції в Україні, реального рівня життя та зростання грошового забезпечення діючих військовослужбовців;
- запровадження системи автоматизованого перерахунку пенсійних виплат яка б унеможливила затримки у приведенні розмірів пенсій до актуальних розмірів грошового забезпечення;
- вдосконалення обліку страхового та пільгового стажу, зокрема через електронний облік служби, що спростить процедуру підтвердження вислуги років і зменшить бюрократичні перепони;
- посилення інформаційної підтримки ветеранів і осіб звільнених з військової служби через створення єдиного порталу соціального захисту з інтегрованими даними про пенсії, пільги та додаткові виплати.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Пенсійне забезпечення осіб, звільнених із військової служби, є одним із ключових елементів системи соціального захисту в Україні. Його нормативно-правова база, закріплена низкою законів і постанов, забезпечує різні види пенсій – за вислугу років, по інвалідності та у разі втрати годувальника. Встановлені розміри пенсій та надбавок відображають прагнення держави гарантувати гідний рівень життя військовослужбовців і членів їхніх сімей.

Водночас сучасні виклики, пов'язані з воєнними діями, вимагають оновлення підходів до формування та реалізації пенсійної політики, посилення соціального захисту ветеранів війни. Перехід до більш гнучкої, автоматизованої та справедливої системи пенсійного забезпечення дозволить не лише підвищити рівень соціальної справедливості, але й зміцнити довіру до державних інституцій. Отже, удосконалення системи пенсійного забезпечення осіб звільнених з військової служби, має стати пріоритетним напрямом державної соціальної політики, спрямованим на забезпечення належного рівня життя та соціальної стабільності захисників України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кравченко М. В., Вітенко З. Р. Особливості пенсійного забезпечення військовослужбовців у сучасних умовах. *Наукові перспективи*. 2023. № 9(39). С. 129–136.
2. Зеленко Н., Костючик Б. Пенсійне забезпечення військовослужбовців України: національний та регіональний вимір. *Галицький економічний вісник*. 2023. Том 81. № 2. С. 89–95. https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.02.089
3. Цюкало Л. В. Пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби. *Економіка та держава*. 2018. № 1. С. 129–132.
4. Халимон С. І., Ганьба О. Б, Бомбергер І. Л. особливості пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби та деяких інших осіб в сучасних умовах. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 9. С. 162–166. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-9/36>
5. Стецьків М. Б. Законодавче регулювання пенсійного забезпечення звільнених з військової служби та осіб, прирівняних до них. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 270–273. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-2/61>
6. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб: Закон України від 01.01.1992 р. № 2262-XII. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12#Text>.
7. Буряк В. Я., Бук М. О. Стандарти реалізації права на пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби у рішеннях конституційного суду України. *Науковий вісник*

Ужгородського Національного Університету. 2024. Вип. 82. Ч. 2. С. 79–87. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.2.11>

8. Про порядок обчислення вислуги років, призначення та виплати пенсій і грошової допомоги особам, які мають право на пенсію відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», крім військовослужбовців строкової служби і членів їх сімей та прирівняних до них осіб: Постанова Кабінету Міністрів України № 393 від 17.07.1992 р. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393-92-%D0%BF#Text>.

9. Про встановлення щомісячної державної адресної допомоги до пенсії особам з інвалідністю внаслідок війни та учасникам бойових дій: Постанова Кабінету Міністрів України № 656 від 28 липня 2010 року. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/656-2010-%D0%BF#Text>.

10. Про додатковий соціальний захист окремих категорій осіб: Постанова Кабінету Міністрів України № 713 від 14.07.2021 р. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/713-2021-%D0%BF#Text>.

11. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України № 551-XII від 22.10.1993 р. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>.

12. Про підвищення рівня соціального захисту найбільш вразливих верств населення: Постанова Кабінету Міністрів України №1381 від 28.12.2011 р. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1381-2011-%D0%BF#Text>.

13. Про щомісячну грошову виплату деяким категоріям громадян: Закон України № 2454-IX від 27.07.2022. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2454-20#Text>.

REFERENCES:

1. Kravchenko, M. V., and Vitenko, Z. R. (2023). Peculiarities of pension provision for military personnel in modern conditions. *Naukovi perspektyvy*. no. 9(39), pp. 129–136.
2. Zelenko, N., and Kostyuchyk, B. (2023). Pension provision for military personnel of Ukraine: national and regional dimensions. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk*. vol. 81, no. 2, pp. 89–95. https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.02.089
3. Tsyukalo, L. V. (2018). Pension provision for persons discharged from military service. *Ekonomika ta derzhava*. no. 1, pp. 129–132.
4. Khalimon, S. I., Ganba, O. B., and Bomberger, I. L. (2024). Features of pension provision for persons discharged from military service and some other persons in modern conditions *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. no. 9, pp. 162–166. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-9/36>
5. Stetskiv, M. B. (2023). Legislative regulation of pension provision for those discharged from military service and persons equated to them. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. no. 2, pp. 270–273. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-2/61>
6. On pension provision for persons discharged from military service and certain other persons: Law of Ukraine no. 2262-XII dated 01.01.1992. *Ofitsiynyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12#Text>.
7. Buryak, V. Ya., and Buk, M. O. (2024). Standards for the implementation of the right to pension provision for persons discharged from military service in the decisions of the Constitutional Court of Ukraine. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu*. no. 82, pp. 79–87. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.2.11>
8. On the procedure for calculating years of service, assigning and paying pensions and cash benefits to persons entitled to a pension in accordance with the Law of Ukraine “On Pension Provision for Persons Discharged from Military Service and Certain Other Persons”, except for conscripts and members of their families and persons equated to them: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine no. 393 of July 17, 1992. *Ofitsiynyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393-92-%D0%BF#Text>.
9. On the establishment of monthly state targeted pension assistance for persons with disabilities as a result of war and participants in hostilities: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine no. 656 of July 28, 2010. *Ofitsiynyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/656-2010-%D0%BF#Text>.
10. On additional social protection of certain categories of persons: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine no. 713 of July 14, 2021. *Ofitsiynyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/713-2021-%D0%BF#Text>.
11. On the status of war veterans, guarantees of their social protection: Law of Ukraine no. 551-XII of October 22, 1993. *Ofitsiynyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>.
12. On increasing the level of social protection of the most vulnerable segments of the population: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine no. 1381 of December 28, 2011. *Ofitsiynyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1381-2011-%D0%BF#Text>.
13. On monthly cash payments to certain categories of citizens: Law of Ukraine no. 2454-IX of July 27, 2022. *Ofitsiynyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2454-20#Text>.

PENSION SECURITY OF PERSONS DISMISSED FROM MILITARY SERVICE AND CERTAIN OTHER
PERSONS: CURRENT STATUS, PROBLEMS AND PROSPECTS

DOTSENKO Inna
Khmelnitskyi National University

The article examines the current state of pension provision for persons discharged from military service as one of the key elements of social protection under martial law. The regulatory and legal principles governing the assignment of pensions to persons discharged from military service and some other persons are disclosed. The features of the accrual and payment of the main types of pensions are studied - for years of service, for disability as a result of war and in case of loss of breadwinner. The conditions of assignment, the procedure for calculation and the features of the accrual of additional allowances and increases to pensions for persons discharged from military service are determined. It is emphasized that combat payments do not affect the amount of pensions, since they are temporary in nature and are assigned only for the period of martial law. Special attention is paid to the issues of preferential calculation of years of service for military personnel who participated in measures to ensure the defense of the state, as well as to social guarantees for participants in hostilities and persons with disabilities as a result of war. It is determined that the current pension system is multi-level and performs not only a social but also a motivational function, contributing to the involvement of citizens in service in the Armed Forces of Ukraine. The article substantiates the need to improve the mechanisms for calculating pensions, introduce automated recalculation of payments, ensure fair consideration of preferential service, and increase pensions taking into account inflation. It is concluded that the reform of the pension system for military personnel should be aimed at ensuring its stability, transparency, and social justice, which will increase citizens' trust in state institutions and contribute to strengthening social security in Ukraine.

Keywords: persons discharged from military service, veterans, pension, long-service pension, pension in connection with the establishment of disability as a result of war, pension for the loss of a breadwinner.